

Studia Generalia 2008

NAPPAAKO TEKNOLOGIA IHMISEN?

Helsingin yliopisto 13.3.2008, Porthania (Yliopistonkatu 3), klo 17.00–19.00

KORVAAKO TEKNOLOGIA IHMISEN?

Dosentti Sara Heinämaa

Viekö teknologia hyvän elämän?

1. Lähden liikkeelle kahdesta tavasta ymmärtää hyvä elämä. Yhtäältä hyvä elämä voidaan käsittää ominaisuuksien kasautumiseksi tai omaisuuden karttumiseksi. Näin se nykyisin yleensä hahmotehtaan: hyvää on elämä, joka jatkuvasti rikastuu uusilla materiaalisilla asioilla ja henkisillä sisällöillä. Toisaalta hyvä elämä voidaan käsittää myös ihmiselle ominaisten *kykyjen* ja *taipumusten* täydellistymiseksi. Aloitan esittämällä, että jälkimmäinen, kykyihin perustuva hyvän elämän käsite on kestävämpi.
2. Kiinnitän huomiota *ihmiselämän* erityislaatuun: ihmisen hyvä elämä edellyttää ennen muuta ajattelukyvyyn ja järjen kehittämistä. Juuri tämän vuoksi me kasvatamme ja koulutamme jälkeläisiämme eri oppiaineissa, ja sama idea ruokkii myös keskustelua elinikäisen oppimisen tavoitteista: hyvään elämään kuuluu mielen kirkkaus vielä silloinkin kun ruumis heikkenee.
3. Toki myös eläin ajattelee (sanan yhdessä mielessä). Eläimelläkin on haluja, havaintoja ja tavoitteita, ja se toimii näiden mukaisesti. Ihminen eroaa kuitenkin eläimestä siinä, ettei ole ajattelussaan sidottu läsnäolevaan, tosiasialliseen tilanteeseen ja vallitseviin olosuhteisiin, vaan kykenee tarkastelemaan asioita – mitä tahansa asioita – mahdollisuuden ja äärettömyyden perspektiivissä.
4. Asetan *kysymyksen* teknologiasta tältä pohjalta: esitän, että hyvän järjestelmällisen elämän idea johtaa meidät tutkimaan teknologiaa aivan erityisellä tavalla. Ei riitä, että ihmettelemme pitkälle kehitettyjä koneita tai selvitämme tieto- tai bioteknologian uusimpia saavutuksia.
5. Hyvän elämämme kannalta – järjestelmällisen elämän kannalta – on olennaista asettaa ennen muuta kysymys teknologian *merkityksestä*: Mitä tarkoitamme sanalla ”teknologia”?
6. Esitän saksalaista filosofia Martin Heideggeria seuraten, että teknologiaa ei tule ymmärtää pelkästään välineellisuuden ja koneistumisen kautta, vaan se tulee käsittää tietynlaiseksi suhteeksi koko maailmaan. Kun käänämme katseemme tähän kokonaisuuteen, nousee näkyville tietty teknologisen asenteen erityispiirre: se käsittää kaiken olevan *varannoksi*, joka palvelee myöhempiä käyttötarkoituksia. Se näkee maaperän esimerkiksi öljykenttänä ja käsittää Itämeren maakaasukuljetuksen valtaväyläksi.
7. Filosofinen pääkysymys ei koske teknologisen asenteen myönteisiä vaikutuksia, mutta se ei myöskään keskity selvittämään teknologian haittoja. Heidegger varoittaa: ”Aina kun tunteenomaisesti kannatamme teknologiaa tai torjumme sen, jääme siihen kiinni, ja epävapautuksi” (*Die Frage nach der Technik* 1949). Tältä kannalta Pentti Linkolan ja Jorma Ollilan seuraajat etenevät samaan suuntaan.
8. Filosofinen kysymys kuuluu: Onko teknologialle asenteelle ja elämänmuodolle mitään rajaa? Pystymmekö vetämään rajan, tai näkemään sellaisen?

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.
Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.
Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa.
Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www.sivuilla www.helsinki.fi/vst.